

NĚKTERÉ ASPEKTY PRÁVNÍ ÚPRAVY ZEMĚDĚLSKÉHO PODNIKÁNÍ

TO SOME QUESTIONS ON THE LEGAL REGULATION OF FARMING

Jiří Tuza, Lýdia Bezáková, Dagmar Kozelová

Anotace:

Oblast právní úpravy podnikání v zemědělství po vstupu ČR a SR do EU se stává součástí společné zemědělské politiky Evropských společenství. Dosavadní právní úprava v obou přístupujících státech byla spíše předmětem úpravy českého a slovenského právního řádu. Naplněním harmonizačního procesu došlo v obou státech k přijetí nových právních norem, čímž se tato oblast stala ucelenější. Současně jsou ale na podnikatelské subjekty v zemědělství kladeny nové nároky týkající se také osvojení změn v právní úpravě.

Klíčová slova:

podnikání, zemědělství, harmonizace, živnost, společná poľnohospodárska politika

Abstract:

The legal regulation of farming in the Czech and Slovak Republics after joining the EU has become an integral part of the common agricultural policy of the EC. The existing legal regulation in both acceding Member States was first of all the subject-matter of the Czech and/or Slovak national law. However, new legal regulations were approved in both Member States after the completion of the harmonization process making the whole area more complex. At the same time there are new requirements put on the farmers – both natural and legal persons – that demand more knowledge of the changed legal environment.

Keywords:

farming, agriculture, harmonization, trade license, common agricultural policy

ÚVOD

Podnikanie v poľnohospodárstve po vstupe ČR a SR do EÚ sa stáva neoddeliteľnou súčasťou spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ. K hlavným zásadám spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ patria hlavne zásady jednotného trhu, preferencie spoločenstva a finančnej solidarity.

Právní úprava podnikání v zemědělství v ČR po r.1989 byla upravena primárně zákonem č.105/1991 Sb. Jednalo se o první zákon, který obecně upravoval podnikání občanů. Z tohoto zákona se později vydělilo podnikání živnostenské zákonem 455/1991 Sb. oblast zemědělství zákonem 225/97 Sb.

MATERIÁL A METÓDY

Cieľom príspevku je v rámci Európskeho kontinentu z hľadiska stability a prosperity poukázať na odvetvie poľnohospodárstva, ktoré je riadené spoločnou poľnohospodárskou politikou, ktorá je jednou z najintegrovanejších politík spoločenstva prostredníctvom finančných transferov do jednotlivých členských krajín. Z tohoto dôvodu poľnohospodárstvo SR stojí pred ťažkou úlohou spočívajúcou v osvojení si charakteru a obsahu tejto politiky.

Pri vypracovaní príspevku boli použité metódy analýzy a komparácie vybraných právnych úprav súvisiacich s podnikaním na poľnohospodárskej pôde.

DOSIAHNUTÉ VÝSLEDKY A DISKUSIA

Poľnohospodárska politika každého štátu zaujíma medzi hospodárskymi politikami osobitné miesto. Aj preto bolo v prípravnom období pred vstupom SR do EÚ vypracovaných viacero základných dokumentov a právnych úprav týkajúcich sa poľnohospodárskeho sektora.

Už v roku 2000 bola prijatá Koncepcia agrárnej a potravinovej politiky do roku 2005. Strednodobým cieľom tejto agrárnej politiky je posilnenie efektívnosti a konkurencieschopnosti agropotravinárskeho sektora tak, aby sa dosiahlo primerané využitie domácich výrobných faktorov ako aj výhod medzinárodného obchodu s rešpektovaním environmentálnych a sociálnych funkcií poľnohospodárstva.

Ministerstvo pôdohospodárstva SR vypracovalo dokument "Strednodobá koncepcia politiky pôdohospodárstva na roky 2004 až 2006". Prvá časť je zameraná na poľnohospodárstvo a potravinársky priemysel a druhá časť na lesné hospodárstvo.

V súlade s touto Koncepciou bol vypracovaný Sektorový operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka na obdobie rokov 2004 -2006 ako aj jeho Programový doplnok, ktorý bol schválený dňa 27.mája 2004.

Hlavným cieľom programu je posilniť multi-funkčné poľnohospodárstvo a trvalo-udržateľný a vyrovnaný rozvoj vidieka. Špecifickými cieľmi programu sú:

1. Zvýšiť výkonnosť poľnohospodárskej výroby s dôrazom na ochranu životného prostredia a starostlivosť o zvieratá, zlepšiť spracovateľskú štruktúru poľnohospodárskych a rybích výrobkov, zabezpečiť potravinovú kvalitu
2. Zlepšiť kvalitu života vidieckeho obyvateľstva pomocou nárastu životnej úrovne, vytvoriť vhodné spoločenské prostredie, rozvíjať vidiecke činnosti
3. Zlepšiť súčasnú situáciu rozdrobenosti pozemkového vlastníctva
4. Zvýšiť absorpčnú kapacitu pomocou odborného vzdelávania.

Z pohľadu súčasnosti nelze vycházet úzce z teorie, že podnikání v zemědělství je v ČR upraveno pouze zákonem 225/97 Sb. o zemědělství. Z právních předpisů upravujících podnikání obecně je nutno dále uvést alespoň ty nejdůležitější jako:

1. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, kde je upraveno obecně podnikání, postavení podnikatele, obchodní rejstřík, obchodní společnosti a obchodní závazkové vztahy.
2. Dále zákon č.40/1964 Sb. občanský zákoník, kde jsou definovány pojmy jako právnická a fyzická osoba, jednání osob, zastoupení na základě plné moci, způsobilost k právům a právním úkonům, právní úkony a závazkové vztahy neupravené v obchodním zákoníku.
3. Další důležitou právní normou je zákon č.71/1967 Sb., správní řád, který upravuje obecně procesní úkony neupravené zvl.zákonem, doručování a řízení o opravných prostředcích.
4. Zákon č.99/1963 Sb., občanský soudní řád, upravující procesní úkony, místní a věcnou příslušnost soudů, opravné prostředky a rozhodování sporů.
5. Zákon č.455/1991 Sb., živnostenský zákon, který obsahuje výčet živností, dále stanoví co živností není, vznik, změnu a zánik živnostenského oprávnění, rozdělení živností, institut odpovědného zástupce a provozovny, živnostenské úřady, živnostenský rejstřík a ustanovení o sankcích.

Vedle tohoto výčtu je třeba při zemědělském podnikání brát v úvahu také existenci zákonů speciálních, z nichž opět v demonstrativním výčtu je možno uvést zejména:

587/1992 Sb. o spotřebních daních

307/2000 Sb. o zemědělských skladních listech a zemědělských veřejných skladech

229/1992 Sb. o komoditních burzách

256/2000 Sb. o Státním zemědělském intervenčním fondu

326/1999 o pobytu cizinců na území České republiky

289/1995 Sb. o lesích
110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích
146/2002 Sb. o Státní zemědělské a potravinářské inspekci
29/1984 Sb. školský zákon
18/2004 Sb. o uznávání odborné kvalifikace
344/1992 Sb. o katastru nemovitostí České republiky
154/2002 Sb. o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat
134/2001 Sb. vyhláška o označování a evidenci skotu, ovcí a koz
357/2001 vyhláška o označování a evidenci koní, prasat, běžců a zvěře ve farmovém chovu a o evidenci drůbeže, plemenných ryb a včel
254/2001 Sb. o vodách
114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny
115/1995 Sb. o vinohradnictví a vinařství
242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství
101/2000 o ochraně osobních údajů
89/1995 Sb. o státní statistické službě
552/1991 Sb. o státní kontrole
531/1990 Sb. o územních finančních orgánech
337/1992 Sb. o správě daní a poplatků

Po našom vstupe do Európskeho spoločenstva sa začínajú v poľnohospodársko - potravinárskom komplexe uplatňovať jednotné opatrenia a nástroje usmerňovania trhu s poľnohospodárskymi výrobkami ako aj mechanizmy podpory poľnohospodárstva. Aj preto sa vytvoril v súlade s uvedenými zásadami spoločný poľnohospodársky trh. Zrušili sa clá, množstevné obmedzenia v obchode medzi členskými krajinami a vytvárali sa spoločné trhové poriadky.

Pre efektívne fungovanie spoločnej organizácie trhu s jednotlivými poľnohospodárskymi komoditami bolo ministrom pôdohospodárstva vydaných 17 usmernení na úseku štátnej správy a tiež podmienky na premiestňovanie živých zvierat. Uvedené usmernenia určujú všeobecné pravidlá spoločnej organizácie trhu s bravčovým mäsom, s ovčím a kozím mäsom, s hovädzím a teľacím mäsom, s hydinou, hydinovým mäsom a vajcami, s mliekom a mliečnymi výrobkami, s obilninami, s ovocím a zeleninou, s vínom, s osivom, so živými rastlinami, hl'uzami, cibul'ami, rezanými kvetmi a okrasnými listami, s ľanom a konope pestovanými na vlákno a niektoré ďalšie usmernenia.

Za zvlášť významný pre potreby podnikania v poľnohospodárstve treba považovať z. č. 473/2003 Z. z. o Pôdohospodárskej platobnej agentúre, o podpore podnikania v pôdohospodárstve a doplnení niektorých zákonov.

Štát podporuje podnikanie v poľnohospodárstve, potravinárstve a lesnom hospodárstve poskytovaním finančných prostriedkov na programy schválené vládou. Schéma národnej podpory musí byť notifikovaná príslušným orgánom EÚ.

Účelom programov v poľnohospodárstve je ustanoviť podporné a ochranné opatrenia na vyrovnanie prirodzených hospodárskych nevýhod podnikania a rizík v poľnohospodárstve a na podporu produkčných a mimoprodukčných funkcií poľnohospodárstva zameraných na zabezpečenie potravinovej bezpečnosti a konkurencieschopnosti domácej výroby, na ochranu zložiek životného prostredia a udržiavanie kultúrnej, vidieckej krajiny.

Podporu možno poskytnúť na:

- štrukturálne zmeny poľnohospodárstva v záujme konkurencieschopnosti jeho produkcie na trhu, na podporu obstarávania výkonných vstupov do výroby a podporu spotreby, odbytu a spracovania a na útlm iných odvetví, najmä na zalesňovanie a zatravnňovanie poľnohospodárskych pozemkov vrátane podpory doplnkových činností a na pôdu určenú na produkciu výrobkov na nepotravinárske využitie,
- úhradu nákladov na prevenciu, kontrolu a eradikáciu chorôb zvierat do 50% škody, ktorá vznikla nariadením mimoriadneho veterinárneho opatrenia chovateľovi hospodárskych zvierat,
- zachovanie a starostlivosť o genofond rastlín a zvierat,

- čiastkovú úhradu úrokov z úverov na nadobudnuté skladiskové záložné listy a tovarové záložné listy, investičných úverov na modernizáciu poľnohospodárskych technológií, ako aj úrokov z úverov na prevádzkovú činnosť spojenú s modernizáciou výroby,
- úhradu škody v rastlinnej výrobe spôsobenej v dôsledku sucha, podmáčania, chorôb rastlín alebo škodcov rastlín, ktorá presiahne 20% škody,
- dofinancovanie agroenvironmentálnych programov podľa predpisov Európskej únie,
- poradenstvo a vzdelávanie, vznik a činnosť regionálnych združení podnikateľov a celoslovenských zväzov podnikateľov.

Týmto zákonom sa zároveň zriadila Pôdohospodárska platobná agentúra, ktorá je zapojená na štátny rozpočet. Platobná agentúra zabezpečuje administratívne činnosti súvisiace s finančnými prostriedkami z fondov Európskej únie a s finančnými prostriedkami národnej podpory.

Pre spoločnú poľnohospodársku politiku je charakteristické, že po vstupe do Európskeho spoločenstva v poľnohospodársko - potravinárskom komplexe sa začínajú uplatňovať uvedené opatrenia.

Z hľadiska podnikania v poľnohospodárstve je taktiež významný aj z.č. 504/2003 Z.z. o nájme pozemkov na poľnohospodárske účely pri prevádzkovaní podniku. Je to osobitná úprava dlhodobých nájmov, ktorá má prispieť k stabilizovaniu pomerov k pôde, využívanej na poľnohospodárske účely pri prevádzkovaní podniku, najmä z hľadiska zabezpečenia striedania kultúr v plánovaných cykloch. Okrem iného súvisí s racionálnym využívaním biologického potenciálu poľnohospodárskej pôdy. Táto právna úprava má poskytovať dostatočné záruky podnikateľom prevádzkujúcim poľnoh. výrobu v súlade s jej špecifikami.

Na poľnohospodárske účely pri prevádzkovaní podniku sa nájomcovi pozemok prenája najmenej na päť rokov. Ak zmluva o nájme pozemku na poľnohospodárske účely je uzatvorená na určitý čas, čas nájmu je najviac 15 rokov.

Zmluvu o nájme pozemku na poľnohospodárske účely pri prevádzkovaní podniku na určitý čas možno uzavrieť:

1. najviac na 25 rokov, ak ide o založenie alebo obnovu ovocného sadu
2. najviac na 30 rokov, ak ide o založenie alebo obnovu škôlky pre ovocné dreviny alebo okresné dreviny, založenie alebo obnovu vinohradu, založenie alebo obnovu chmeľnice
3. najviac na 15 rokov, ak ide o založenie alebo obnovu porastu špargle alebo porastu drobného ovocia
4. najmenej na 50 rokov, ak ide o zriadenie repozitória, ktoré je registrované (z.č. 215/2001 Z.z. o ochrane genetických zdrojov rastlín pre výživu a poľnohospodárstvo)
5. najmenej na 10 rokov, ak ide o zriadenie riešiteľského pracoviska, ktoré je registrované podľa z.č. 215/2001 Z.z.

Nájomca je oprávnený využívať prenájatý pozemok riadnym spôsobom na poľnohospodárske účely pri prevádzkovaní podniku, primerane druhu pozemku podľa zákona o katastri nehnuteľností a v súlade s rastlinolekárskou starostlivosťou, v súlade s používaním hnojív a najmä v súlade s ochranou poľnohospodárskeho pôdneho fondu a ochranou prírody a krajiny.

V České republike pôvodný zákon o zemědělství č.225/1997 Sb., který spolu se zákonem 105/1990 Sb. upravoval podnikání v zemědělství do roku 2004 byl výrazně novelizován zákonem 85/2004 Sb. V dalším textu je příspěvek zaměřen především na nastalé změny v právní úpravě zemědělského podnikání.. Novela přináší jednak nové pojmy a instituty v právu zemědělského podnikání a svým charakterem přibližuje tento druh činnosti podnikání živnostenskému.

Podnikat v zemědělství je oprávněn zemědělský podnikatel. Tím je právnická nebo fyzická osoba provozující zemědělskou výrobu jako samostatná činnost, konanou vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, za účelem dosažení zisku za podmínek stanovených zákonem č.225/1997 Sb. Zemědělský podnikatel - fyzická osoba musí splňovat následující

podmínky: dosažení věku 18 let, být způsobilá k právním úkonům, bezúhonná, odborně způsobilá, mít trvalý pobyt na území ČR / vyjma občana ČR a EU / a znala českého jazyka / vyjma ČR a EU/.Právnická osoba musí tyto podmínky splňovat prostřednictvím odpovědného zástupce. Odpovědným zástupcem může být pouze fyzická osoba stanovená právnickou osobou, která odpovídá za řádný provoz podnikání a je k zemědělskému podnikateli v pracovně právním vztahu.

Dále je novelou stanoveno, která fyzická osoba podnikatelem v zemědělství není. Jsou to osoby, které provozují drobnou pěstitelskou a chovatelskou činnost a prodávají nezpracované rostlinné a živočišné výrobky. Tyto osoby nepodléhá evidenci zemědělského podnikatele.Zákon nestanoví žádné měřítko, nebo rozsah této činnosti.

Nově je také stanoveno, co se rozumí zemědělskou výrobou včetně hospodaření v lesích a na vodních plochách. Je to rostlinná výroba, živočišná výroba, produkce chovných plemenných zvířat, výroba osiv a sadby, úprava, zpracování a prodej vlastní produkce zemědělské výroby potravin z ní, chov ryb, vodních živočichů a pěstování rostlin na vodní ploše. Ze souvisejících činností je zemědělský podnikatele dále oprávněn poskytovat práce, výkony nebo služby související výhradně se zemědělskou výrobou a využívat při tom prostředky a zařízení sloužící zem výrobě.

Taxativně jsou také v zákoně vymezeny podmínky bezúhonnosti.Zemědělský podnikatel je bezúhonný pokud nebyl pravomocně odsouzen: pro tr.čin spáchaný úmyslně k nepod. tr.odnětí svobody v trvání alespoň 1 rok, pro tr.čin spáchaný úmyslně, kterého se dopustil v souvislosti s podnikáním nebo pro tr.čin spáchaný z nedbalosti, kterého se dopustil v souvislosti s podnikáním v zemědělství

Fyzická nebo právnická osoba, která hodlá podnikat v zemědělství je povinna se zaregistrovat.Zaregistrování provede místně příslušný obecní úřad s rozšířenou působností.Žadatel musí splňovat obecné podmínky dle § 2 odst. 1, odbornou způsobilost získanou studiem, rekvalifikací nebo praxí v zem podniku v délce trvání min.5 let.Registraci provede místně příslušný obecní úřad podle místa podnikání nebo sídla zemědělského podnikatele.Místem nebo sídlem se rozumí místo odkud je řízena podnikatelská činnost.

Žádost o zápis do evidence zem podnikatele musí u fyzických osob obsahovat dle § 2f odst.3 zejména osobní údaje, existenci překážek podnikání v zemědělství, u zahraničních osob adresu mimo území ČR, údaj o odborné způsobilosti, zaměření zem výroby, identifikační číslo pokud má přiděleno, datum zahájení provozování podnikání, datum ukončení provozování podnikání a úmysl zaměstnávat zaměstnance. Obsah žádosti o zápis do evidence zemědělského podnikatele u právnických osob musí obsahovat dle § 2f odst.4 údaje o firmě, u zahraničních osoby zřizující organizační složku údaje o vedoucím složky, u odpovědného zástupce údaje obdobné jako u fyzické osoby, zaměření zem výroby, IČ pokud má přiděleno, datum zahájení provozování podnikání, datum ukončení provozování podnikání a úmysl zaměstnávat zaměstnance.K žádosti se přikládají osvědčující doklady.

Osvědčení o zápisu do evidence zemědělského podnikatele vydá příslušný obecní úřad do 30 dnů.Na základě zápisu je přiděleno identifikační číslo orgánem statistiky.V osvědčení jsou uvedeny údaje obsažené v žádosti. Pokud v průběhu podnikání dojde ke změnám údajů uvedených v registraci má podnikatel povinnost hlášení změn v evidenci uvedených. Na řízení o registraci se až na výjimky vztahuje správní řád – kromě vydání kladného rozhodnutí o zapsání do evidence.

Pokud zemědělský podnikatel neprovozuje zemědělskou výrobu po dobu více než 24 měsíců, zemřel bez právního nástupce, nebo zanikl v případě právnických osob, obecní úřad s rozšířenou působností zemědělského podnikatele z evidence vyřadí. Stejně tak dojde k vyřazení z evidence, pokud o to zemědělský podnikatel požádá. Jestliže právní nástupce zemědělského podnikatele hodlá pokračovat v podnikání, oznamuje tento úmysl obecnímu úřadu s rozšířenou působností do tří měsíců od jeho úmrtí.V případě, že je ustanoven správce dědictví, lhůta k ohlášení se zkracuje na dobu jednoho měsíce od jeho ustanovení.Právní

nástupce, který nesplňuje podmínky kladené na osobu zemědělského podnikatele, je povinen neprodleně ustanovit odpovědného zástupce.

Zákon o zemědělství ukládá v § 5 sankce v podobě pokut za provozování země výroby bez zaevidování a to až do výše 200.000,-Kč stejně u právnických a fyzických osob. Za uvedení nepravdivých údajů v žádosti o zápis zemědělského podnikatele může být právnické i fyzické osobě uložena pokuta až do výše 100.000,-Kč. Pokuty ukládá, vymáhá a vybírá příslušný obecní úřad s rozšířenou působností a jsou jeho příjmem.

Novela zákona o zemědělství umožňuje stávajícím subjektům podnikajícím v zemědělství plynule přejít do právního režimu zemědělského podnikatele. Tak osoba provozující země výrobu podle zákona 105/1990 Sb. se považuje za zemědělského podnikatele, pokud se do 1 roku od účinnosti zákona zaeviduje jako zemědělský podnikatel. Dále osvědčení vydané podle 105/1990 Sb. platí 5 let od účinnosti zákona a držitel osvědčení podle zákona 105/1990 Sb. se pro účely nemocenského, důchodového a zdravotního pojištění považuje po dobu 5 let za osobu podnikající v zemědělství. Osoba, která provozovala zemědělskou výrobu na základě živnostenského oprávnění se považuje za zemědělského podnikatele a je povinna se do 1 roku od účinnosti zákona zaevidovat na příslušném obecním úřadu s rozšířenou působností, jinak jeho oprávnění zaniká

ZÁVĚR

Podnikání v zemědělství je v obou státech činností, které je třeba věnovat po vstupu do EU větší pozornost než dosud. Vzhledem k tomu, že podnikání v zemědělství je předmětem společné zemědělské politiky ES, je nezbytné, aby národní právní úpravy v této oblasti byly v co nejkratší době plně přizpůsobeny komunitárnímu právu. Včasnost a kvalita změn právních norem může významně přispět ke zlepšení konkurence schopnosti zemědělců v České a Slovenské republice.

Literatúra

BEZÁKOVÁ, L.: Zmeny nájmu poľnohospodárskej pôdy od 1.1.2004. In.: K aktuálnym problémom PPK po vstupe SR do EÚ. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie na CD. SPU Nitra: 2004, ISBN 80-8069-367-6
www.mpsr.sk

Adresa autorov:

Mgr. Jiří Tuza, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Zemědělská 1 Brno, tel: 545132068, e-mail: tuza@mendelu.cz

JUDr. Lýdia Bezáková, CSc., Fakulta európskych štúdií a regionálneho rozvoja

Ing. Dagmar Kozelová, Fakulta biotechnológie a potravinárstva

Slovenskej poľnohospodárskej univerzity, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra